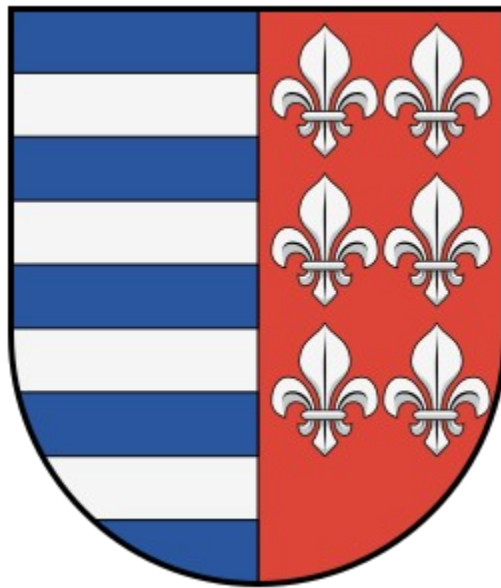

BREZNÓBÁNYA

Magyarok száma: 35 fő (2011)

Területe 12.099 hektár; népessége 4.179 lélek.

1. Földrajzi fekvése. Fekszik Zólyom vármegyében, 498 m. tengerfeletti magasságban, az Alacsony-Tátra alatt elterülő Garam völgyében.

2. Története. A vidéket már a 13. szdban bányász népek lakták s a bányászat különösen az Anjou-királyok korában virágzott. Nagy Lajos király egyik bányásztelepet 1380-ban pap-és biróválasztási joggal és Selmeczbánya város kiváltságaival ajándékozta meg s a lakosok használatára külön határt jelölt ki. Ezen adományozás által a bányásztelep-Brizna juxta Gron-egyházi és világi községgé lett s belőle fejlődött a mai Breznóbánya város. Zsigmond 1404-ben a lakosokat fejedelmi ajándékok adása alól mentesítette, 1405-ben a breznóbányai plébánosnak a határbeli dézsmát és 1406. évben a lakosoknak a malomjogot adományozta. I. Mátyás 1488-ban megadta a községnek (oppidum) a vásártartás jogát s II. Ulászló 1494-ben a lakosokat vámdíj menteseknek nyilvánította. I. Ferdinánd őket 1528-ban a taxák és dicák fizetése alól felmentette s 1563-ban a várost (civitas) régi határának birtokában és használatában megerősítette. I. Miksa a várost 1568-ban feljogosította, hogy hivatalos iratainak és leveleinek pecsételésénél zöld viasz helyett pirosat használhasson és 1569-ben a városnak a hidvámszedés kiváltságát adományozta. II. Ferdinánd a városnak Anjou-korabeli címerét 1627-ben újjal megerősítette és ki is bővítette s végre III. Ferdinand a várost 1650-ben a szabad kir. városok összes jogaival és kiváltságaival ruházta fel. Ezen rangemelésért köteles volt a város a királynak a belterületben három házra építési telket kijelölni, a török háborúkra 12.000 tallér segélyt fizetni, magát bástyákkal, kapukkal és védfalakkal megerősíteni és határbeli, majdnem 43.000 holdnyi erdőségekben a kir. kincstárnak bányászati és kohászati célokra a fakihasználást megengedni. A magyar országgyűlés a várost az 1655. évi 65. törvénycikkkel iktatta a szab.kir. városok közé. I. Lipót 1676. évben határjárás által a városi határhoz visszacsatoltatta mindazokat az erdőket és völgyeket, melyeket Wesselényi Ferenc nádor a murányi várbirtok részére elfoglalt volt.

Az erdők közös használata sok súrlódásnak volt okozója a kir. kincstár és a város közt s azoknak megszüntetése végett 1674-ben létrejött a két fél közt az úgynevezett Schultz-féle szerződés, mely szerint a város kizárólagos használatára 6205 holdnyi erdőség kihalásztatott, a többi 36.241 hold pedig-mint bányászatra fenntartott erdők (reservatae silvae)-a kir. kincstár használatában maradt, de a város és lakosai részére ezekben az erdőkben is a legeltetési és faizási jog biztosított.

A kir. kincstár a bányászatra fenntartott erdők tulajdonjogát különösen a 19. század óta kizárólag önmaga számára kezdte igényelni; de a város támaszkodva királyi adományleveleire, ezen igényeknek ellentmondott. Sok huza-vona után az ügy a bíróság elé került s a kir. kuria, mint legfőbb ítélőszék 1875-ben akkép döntött, hogy az említett erdőknek nemcsak használata, hanem tulajdonjoga is a kir. kincstáré, de az erdőket a város és lakosai részére az 1674. évi szerződésben biztosított legeltetési és faizási jog továbbra is illeti, a város használatára kihalított 6.205 holdnyi erdőség pedig a városnak kizárólagos és kétségtelen tulajdona.

De csakhamar kiderült, hogy a kincstári erdőkre vonatkozólag a kuriai ítélet által meghatározott jogállapot a felek közt tarthatatlan. A kir. kincstár mindenáron igyekezett a városnak faizási és legeltetési jogát megakadályozni és csorbítani s a város viszont e jogai tőle telhetőleg, gyakran erőszakos módon is védte és kihalította. Perek, súrlódások és ellenségeskedések napirenden voltak. Végre a felek 1887. évben az egyezkedés útjára léptek s megkötötték a Bedő-féle Breznóbányai erdőegyezséget, mely szerint a kir. kincstár a legeltetési és faizási jogokat örök időkre megváltotta akkép, hogy a határbeli erdőkből 6314 holdat és havasokból 2000 holdat a városnak kihalított és tulajdonjogilag átadott.

3. Hatóságok és hivatalok. Breznóbánya jelenleg székhelye kir. járásbíróságnak, szolgabírói hivatalnak, a magy. államvasutak osztálymérnökségének, kir. közjegyzőnek, kincstári ellenőrző erdőmérnökségnek, csendőrőrsnek és pénzügyőri szakasznak.

Katonai ügyekben a losonczy 25. hadkiegészítő, a besztérczebányai 16. honvédkiegészítő és a besztérczebányai 50. népfelkelési járáshoz tartozik.

4. A lakosság foglalkozása. A lakosok leginkább földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoznak. Az állattenyésztésnek nagy előnyére van az a körülmény, hogy a lakosság a város erdeiben és havasain a legeltetést az 1674. és 1887. évi erdőegyezségek alapján most is gyakorolja. A juhgazdászati társulatok készítik az országszerte „liptói túró” és „ostyepka” nevek alatt ismeretes juhsajtokat. Legutóbbi időben a különféle iparok is szép fejlődésnek indultak.

5. A város határa. A város határa hegyes, talaja köves, éghajlata zord és nedves. Mezőgazdasági termékek főleg rozs, zab és burgonya. A Garam folyó és ennek mellékpatakja a Rohozna mentén jó rétek vannak.

A határnak legnagyobb részét gondosan ápolt fenyves erdők borítják, melyek az 1674. és 1887. évi erdőegyezségek alapján a város tulajdonát és közjódelmeinek egyik főforrását képezik. Az erdőkből a város 1888. évben Erdőköz(azelőtt Polhora) községnek, melyet 1787. évben maga telepített és árvamegyei lakosokkal benépesített volt, legelő megváltás fejében

248 holdat kihasított s jelenlegi erdőbirtoka-ideértve a Vámos, Zarabó, Mihálytelek és Erdőköz községek határaiban fekvő részeit is-11.271 hold álló erdőt, 1000 hold állandó erdei legelőt és 2000 hold havast tesz ki.

6. Tervek a jövőre. Nagyobb gyári vállalatnak létesítése városi támogatás mellett, városháznak át-, esetleg újraépítése, utcák és közterek burkoltatása, villamos világítás.